

ОБРАЗНІСТЬ ПРОЗИ ВІРИ ВОВК

Руслана СЛУХЕНСЬКА, Лідія ВІЛКА,
ВДНЗ України „Буковинський державний
медичний університет”, Чернівці (Україна),
slyruslana@gmail.com

THE IMAGERY OF PROSE OF VIRA VOVK

Ruslana SLUHENSKA, Lidia VYLKA,
Higher State Educational Establishment of Ukraine
„Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine),
ORCID ID 0000-0001-7845-377X
ORCID ID 0000-0002-6597-9390; Research ID: G-7663-2016

Слухенская Р., Вилка Л. Образность прозы Веры Вовк. В статье рассматриваются рассказы Веры Вовк, проанализированные в перспективе синтеза искусств. Было показано, что корреляция между формальной и контентной составляющими (соединяющая идея красоты природы и человеческой души, мотивы синтеза искусств, элементы интертекстуальности). Важным для автора является религиозное восприятие мира и искусства. Работы автора наполнены библейскими образами и символами. Но есть и пантеистические мотивы, поскольку писатель любит природу, и часто оживляет явления природы. Основой текстов Веры Вовк и ее жизненной философии является любовь ко всему земному и жертвенность одновременно.

Ключевые слова: произведения Веры Вовк, художественный синтез, рассказы, метафора, идиостиль, поэтический синтаксис.

Вступ. Нині вітчизняна наука оговтується після гострого розриву з мистецькими здобутками еміграції. Тому виникає необхідність системно осмислити національне мистецтво по обидва боки кордону як неподільну цілісність. Вивчення доробку української діаспори різних країн та континентів лише набирає наукових обертів. „Проблема „еміграція й література” щойно починає осмислюватися й потребує комплексного системного підходу з урахуванням доробку світової науки про літературу. Конче необхідно не тільки простежити тематику та ідейний пафос творів емігрантів і про еміграцію, а й відтворити образ світу, вибудований у них, та їх поетику”.

Історіографія теми. Дослідження проблеми ідіостилю автора, стилістики літературних творів завжди перебувають під пильним оком літературознавців та мовознавців. О. Потєбня підкреслював, що естетико-стилістичний аналіз словесно-художніх творів є першим шаблоном загального вивчення літературної мови. Проблематика вивчення художньої мови пов'язана з іменами таких науковців: Л. А. Булаховський, В. С. Ващенко, І. К. Білодід, І. Є. Грищотенко, С. І. Дорошенко, С. Я. Єрмоленко, В. С. Ільїн, А. П. Коваль, Г. М. Колесник, М. М. Пилинський, О. Д. Пономарів, В. М. Русанівський, І. Г. Чередниченко, Д. І. Чижевський, Б. Грешель, Ю. В. Шевельов, М. Д. Гладкий, Д. В. Нитченко та інші. Творчість ж Віри Вовк досліджували Ю. М. Григорчук, І. М. Жодані, Л. Залеська-Онишкевич, Л. Коленська, М. Коцюбинська, О. Смолинська та інші. Після проголошення незалежності література української діаспори стала відкритою для України. Тому багато українських літературознавців

почали досліджувати доробки заборонених за радянських часів митців слова. Найцікавіші розвідки на цю тематику – праці М. Ільницького, С. Павличко, О. Астаф'єва, Ю. Коваліва, В. Мацька, М. Сподарця, О. Бросаліної та ін.

Метою студії є розглянути ознаки поетизації прозових текстів української письменниці з діаспори Віри Вовк, проаналізувати образність та стилістику окремих її епічних творів, визначити особливості ідіостилю авторки. **Новизна роботи** полягає в намаганні осмислити специфіку авторського письма Віри Вовк, визначити „перехідність” та „мігрування” образів й архетипів з поезії письменниці до її ж прози.

На думку В. Роменця, міжкультурна взаємодія психологічно „означає те ж саме, що й спілкування між окремими людьми. Через інше я пізнаю своє. Через своєрідності інших людей я знаходжу в самому собі властивості, яких не помічав раніше. В іншому ніби об'єктивовано мої здібності й здатності, і я можу їх пізнати як об'єкт”². Тому, вивчаючи прозу українського зарубіжжя, слід зважити на етнопсихологічні чинники, а також фактори, пов'язані з впливом іншого культурного середовища на творчий процес письменників-емігрантів. Серед науковців побутує думка, що емігрант не може адаптуватися до нових соціальних умов, орієнтуючись лише на культурні традиції свого народу, тому що необхідна своєрідна культурна толерація, певний гуманітарний реверанс до того середовища, яке стало другим домом. Власне це й становить різницю між літературою діаспори та територіальної України від зарубіжного красивого письменства. Емігрантські тексти перебувають у статусі проміжної ланки художнього відтворення дійс-

¹ Hrom'yak R. Emihratsiya i khudozhnya literatura: hrani, problemy i aspekty doslidzhennya [The emigration and literature, facets issues and aspects of research], Davnye i suchasne, Ternopil', 1997, P. 251.

² Romenets' V. Istoriya psikhologiyi XIX – pochatku XX stolittya. Navchal'nyy posibnyk [History of Psychology XIX – early XX century: Textbook], Kyiv, 1995, P. 465.

ності, тому що письменник, що є носієм української ментальності, описує дійсність чужої країни чи життя своєї Батьківщини крізь модифіковане бачення світу, через адаптовану психологічну модель, яка має ознаки вже двох чи більше країн-опонентів. З огляду на це доцільно вважати, що будь-який емігрант вимушений перебувати ніби на „помежів'ї” двох культур – рідної, яка була ввібрана з молоком матері, а також культури тієї країни, де він оселився. Польський науковець Е. Касперські говорить про те, що письменник, опинившись в умовах „пограниччя культур”, стає „більш чи менш активним спостерігачем і рецепієнтом чужих мов, літератур і культур”³.

Про характер творчості Віри Вовк дуже вірно сказав Василь Стус у своєму листі до авторки: „Я щиро заздрю вашій чистоті, вашій граціозній вглибленості... Граціозна вглибленість – це те, що дається від природи, чого в мене ніколи не було”⁴. До зібрання прозових текстів письменниці (2001) увійшли твори „Духи й дервіші” (1956), „Вітражі” (1961), „Старі панянки” (1994) та деякі оповідання. Письмо авторки – ніби документовані описи себе у світі, змішані з фантазією. Це її особистий творчий метод. Проза Віри Вовк, безперечно, належить до вершин цього жанру⁵.

Тропічна система мистецького твору традиційно асоціюється з ліричними жанрами, з поетичною мовою, тому що лірика тяжіє до образності, злотованості ідеї. Відтак, метафора органічно пов'язана з поетичним баченням світу. Проте у прозовому тексті тропи можуть відігравати роль поетизації епосу. Під поетизацією прози вбачають особливий принцип організації прозового тексту, який включає використання мистецьких прийомів, що сприяють актуалізації основних ознак образотворення мови.

Віра Вовк, насамперед, поетка, та її прозова творчість є важливою частиною відбитку, як її поетичного характеру, так і власне мистецького світосприймання чи текстового світотворення. Перші прозові збірки „Легенди” (1954) і „Казки” (1956) є продовженням і доповненням також і тем її ліричних текстів та натяком на напрям подальших літературних робіт. „Легенди” доповнюють раніше прописані ситуації та теми: біблійні й сучасні, переплетені та пов'язані в різних реальностях, життєвих паралелелізмах. Тут, як і в біблійних переказах, увагу звернено на саму людину, на її дії, чесноти, які відбивають справжню сутність. Зашифровані метафори та міфологічні образи передано легко та з дидактичним висновком, із перегуком до реального світу. Універсальні онтологічні ідеї передані через ситуативні дії-образи, наприклад, про безумного гуцула, що частинами віддавав усю одягу Ісусові в капличці (майже таку саму ситуацію пізніше використав С. Параджанов у фільмі „Тіні забутих предків”).

Три наступні прозові твори авторки – це „Духи й дервіші”, „Вітражі” та „Святий гай”. Кожний із них є абсолютно відмінним за стилістикою та метафоричним змістом. „Духи й дервіші” (1956) – жанрово, немов пе-

рехідний твір, що служить для пов'язування з наступними. Це серія біографічних нарисів, рефлексій авторки, ще замолодої для справжньої біографії. Тому це радше монолог, а подекуди „монодрама”. Тут співставлено вибрані події з життя авторки. Ці нариси переплетені й передані разом із особистими думками про мистецтво, релігію, людей та життя. Авторка помічає питомі аспекти свого родинного та народного стосу, системи вартостей. Вона наче викреслює цілий асоціативний ряд, за яким сприймала історичні події, війни та інші перипетії світового масштабу. Ілюструючи різну атмосферу чи події, вона часами переплітає їх описами зі свого щоденника⁶. „Духи й дервіші” – це також розмова авторки з собою. Це відтворення шляху самопошуку, вибору шляху, покликання, самовідкриття та самовідповідальності за свій світ: „Я писала про скрипку і орган. Я була скрипкою і грала, грала самі питання. І тоді розливалися надо мною Божі слова в органовій мові, заливали мене золотим сонцем, і я стояла в квітчастих шатах, як Савілла”⁷.

„Вітражі” (1961) – твір, що його авторка визначила, як роман, є ліричною розповіддю від першої особи, головного героя Марка Вишні. Проте головним героєм можна вважати також священика Шардона. Висвітлені персонажі – оригінальні, дещо дивакуваті, різнірідні – творять спільний топос під час короткої туристичної поїздки. Цей „роман” не так розвиває шлях формування різних характерів, як радше креслить і розмальовує моменти прозріння, моменти особистого відкриття деяких життєвих правд. Тому й знаходимо тут повчання з афористичним підсумовуванням (наприклад, „Я не знаю, що болить більше: любов чи безвихідь любови”)⁸. Вітражі – це взірці та шукання праведників до наслідування, переосмислення вартостей і цілей життя. Як у склепінні храму ми бачимо залиті світлом сонця вітражні зображення, що у мить піднесення здаються нам істинною правдою та прямим діалогом з Богом, так і „Вітражі” Віри Вовк спонукають нас до підняття голови до небес та осмислення буття й прозріння.

„Святий гай” (1983) – можна вважати продовженням і поєднанням „Легенд”, „Казок”, „Вітражів” і „Меандрів”. Зовнішньо помітна паралельна присутність іншого медіуму, як і зазначено на головній сторінці в книжці: „Оповідання до скульптур Михайла Дзиндри”. Ті скульптури представлені кольоровими знімками. У „Святому гаю” вісім металевих скульптур (на тлі природи) служать каркасом для текстового перформансу, а не тільки тлом події коротких напівсюрреалістичних казок, присутне явне роздумування, яке відбувається в двох паралельних світах або й навіть засобом короткотривалої метаморфози. Простуючи за основними ідеями скульптуро-митця, письменниця описує зоологічні фігури, яким вона надає анімалістичне обличчя. Всі події передані так виразно та конкретно, що описані фігури стають немов відіграні сцени з наявною дією. Наприклад, опис однієї із скульптур (перевтілення бика в янгола) має значно експресивніший супровід, ніж сама фігура, й

³ Kasperski E. „Yevhen Malanyuk i emihratsiyini pohranychchya kul'tur” [Eugene Malanyuk and immigration of borderlands culture], *Mandrivets'*, Kuiv, 1999, № 2, P. 34.

⁴ Rachuk M. „Molytva za Ukrayinu (Pro poetesu Viru Vovk, ukrayins'ka diaspora)” [The Prayer for Ukraine (The poet Vira Vovk, Ukrainian Diaspora)], *Bukovyns'kyi zhurnal*, Chernivtsi, 1993, P. 100 – 102.

⁵ Pavlychko D. „Yak zorya v doloni Boha” (Tvorchyy shlyakh Viry Vovk) [As a star in the palm of God (creative development of Vira Volk)], *Literaturna Ukrayina*, 2008, 14 lyutoho, № 6, P. 4.

⁶ Zelens'ka-Onyshkevych L. „Rizni svity Viry Vovk” [The various worlds of Vira Vovk], *Suchasnist'*, 1987, № 9, P. 16 – 26.

⁷ Vira Vovk. *Dukhy y derivishi* [The spirits and the dervishes], Ukrayins'ke vydavnytstvo, Myunkhen, 1956, P. 6.

⁸ Vira Vovk. *Vitrazhi* [The stained glass], Na hori, Rio-de-Zhaneyro – Myunkhen, 1961, P. 11.

завдяки письменницькому таланту Віри Вовк отримує наскрізь біблійне звучання.

Письменниця – глибоко віруюча людина. Усі її твори зводяться до певних християнських істин, фундаментальних постулатів світобудови. Тому ідея світу в творчості Віри Вовк – це образ жертвовності, метафора служіння Богу. Вона інколи не декларується відверто, але частіше ховається у підтекст, вона є, так би мовити, манією підсвідомості творчого ества Віри Вовк. Прикладом може бути твір „Дзвін святого Лаврентія”. У творі делікатно подано шлях становлення майстра виливання дзвонів і мистецтво самої процедури виготовлення дзвону, але сакральний (подекуди навіть іронічний) зміст оповіді надзвичайно глибоко виписаний авторкою, яка абсолютно свідомо „страшно”, але „прекрасно” (для глибоковіруючого) офіри перед Богом. Дзвонар Лавро прагне створити такий дзвін, щоб він мав голос і його, Лавра, і голос святого Лаврентія. А задля цього, як наказує майстер, отець Григир, Лавро мусить віддати свою плоть, щоб його ребра й череп били об стіни того чародійного дзвону. Лавро віддає своє життя дзвоніві. „Лавре, довгими роками ти вірно був відданий своєму покликанию. Докажи тепер, що ти суцільно гідний піти за його голосом. Серцевина дзвона Святого Лаврентія має бути виплавлена з твоєї плоті: хай твої ребра, твій череп б'ють об стіни цього величавого дзвона Господню славу. Знай, що тобі буде боліти кожний його звук, але одночасно будеш сповнений найвищої ласки, що її може здобути людина. І ось святочним вечором несеться по світі голос дзвона Святого Лаврентія; всі заворожені його надзвичайним голосом: страшним і прекрасним”⁹. Страшне й прекрасне життя описує Віра Вовк майже в кожному своєму творі.

Текстова реальність, мистецький світ Віри Вовк – неосяжний, різноликий, таємничий. Десятки жіночих портретів, намальованих нею, це – стільки ж несхожих епох і характерів. Так прочитується історія людства. Авторка, ніби геніальна актриса, зіграла сотні ролей на сцені двадцятого століття, відповідаючи кожен раз на зловісні запитання зали: чому людський рід не зростає в розумі й моральній чистоті, а гине, самознищуючись, від жадібності матеріального блага, чому на землі нема доброї волі, а панує між людьми й народами звіряча жага золота й крові? У центрі світу Віри Вовк височіє стражденна постать розп'ятого Бога, який є символом розп'ятого людського духу. Молитвами можна назвати майже всі поетичні, прозові й драматичні твори Віри Вовк, але це не церковні благання рабів, не голосіння над покійною совістю людства. У цих молитвах звучить непокоя людини бездуховній атмосфері сучасного світу, віра, що совість людська не в домовині, вона жива, хоч і пририта до хреста¹¹.

Повість „Каравела” (присвячена мореплавцеві Роману Нижанківському) – романтико-ностальгійна. Головний персонаж Поліфем Вестбер подався у мандри в пошуках екзотичного матеріалу для нового роману. І ось він причалив до острова Фернандо Норонья, де флора й фауна перебували ще в первісному стані. Там він познайомився з прем'єром Багудою, королем Реко-Реко, Сантойою та іншими цікавими персонами, від яких дізна-

вся чимало корисного для себе. Головні екзистенційні символи твору – це море (дорога й мета), каравела (крила покликання) і мореплавець (наречений моря, носій вічних ідеалів). Але наприкінці тексту бачимо ще один дуже важливий для авторки символ – рідний берег (вірність батьківській сім'ї)¹¹. Стилістика повісті, що складається із 14 новел, повністю відповідає специфічному стилю авторки, манері віддаленої, завуальованої мови. Проте виклад, лапідарність речень дають відчуття легкості (асоціації із парусами каравели, які розвіваються на вітрі), присутній фразовий виклад думки, короткі повідомлення, які позбавлені громіздкої конструкції, діалоги пружні, співмірні з оповіддю, що ведеться то від третьої, то від першої осіб.

Поетизація прози має у своєму арсеналі використання спеціальних мистецьких прийомів, що сприяють обрамленню основних ознак ліричної мови в прозовому тексті. Більшість методів поетизації прози полягають у залученні до тексту елементів міфологічного мислення, розгалуження тропів, міжтекстові алюзії (особливо це стосується Віри Вовк, яка любить „відсилати” читача до інших своїх творів, таким чином, створюючи авторський інтертекст), пов'язані з використанням авторських тропів, які вважаються засобом поетизації прози. Цей набір прийомів поетизації відображається в семантиці, синтактиці й прагматиці тропів та їх взаємодії в художньому тексті. Дослідження стилістики творів авторки важливе для українського літературознавства та мовознавства, оскільки, тексти Віри Вовк – надзвичайно благодатний та великий за обсягом матеріал на зазначених рівнях обох наук.

Висновки. Провідними у творчості авторки є – мистецтво, природа, історія, релігія. Твори й персонажі мистецтва, які мають прямий стосунок до мистецтва, для неї такі ж реальні, як природні явища, як історичні постаті, як буденні речі, що існують у повсякденні. Сприйняття життя, історії, всього довкола, як мистецтва – це справжнє покликання авторки. Письменниця є вічним пілігримом, мандрівником крізь століття, країни, культури, через це авторка має інтенсивні архітектурні враження від країни, міста, не відокремлені від образу людей, що населяють їх¹². Тому можемо зробити висновок, що прозові твори Віри Вовк є різноплановими й органічно доповнюють її поетичні твори. Навіть у прозовому викладі авторка залишається насамперед поетом, оскільки система її епічного письма наскрізь пронизана ліричною символікою, стилістикою та образною обробкою художнього матеріалу.

Sluhenska R., Vylka L. The Imagery of Prose of Vira Vovk. Vira Selianska, pen name Vira Vovk – Ukrainian writer, critic and translator living in Brazil. She writes in Ukrainian, German and Portuguese. Since 1959 Vovk has been associated with the New York Group of ukrainian poets. Vovk writes in three genres: poetry, prose, and drama. The most voluminous is her poetic output. The interest in mysticism and myth carries over into her less-voluminous prose, which consists of the collections *Legends* (Legends, 1954), *Kazky* (Fairy Tales, 1956), *Dukhy i dervishi* (Spirits and Dervishes, 1956), the novel *Vitrazhi* (Stained-Glass Windows, 1961), *Stari panianky* (Old Maids, 1993), and the book of collected prose *Proza* (Prose, 2001). Of special interest are her

⁹ Vira Vovk. *S'oma pechat'*. Temy [The seventh mark. Themes], Kyiv – Rio-de-zhaneiro, Rodovid, 2005, P. 96.

¹⁰ Pavlychko D. „Yak zorya v doloni Boha (Tvorchyy shlyakh Viry Vovk)” [As a star in the palm of God (Creative development of Vira Volk)], *Literaturna Ukrayina*, 2008, 14 lyutoho, № 6, P. 4.

¹¹ Vovk Vira. *Karavela* [The Caravel], L'viv, 2006, 220 p.

¹² Pokal'chuk Yu. „Rizni svity Viry Vovk” [The various worlds of Vira Vovk], *Vsesvit*, 1990, № 2, P. 148 – 150.

bilingual prose works, such as *Sviatyi hai* (The Holy Grove, 1983) and *Karnaval* (Carnival, 1986). Many of her publications, from the 1970s on, are exquisite esthetic productions with hand-inserted illustrations by Ukrainian artists (Zoya Lisovska, Mykhailo Dzyndra, Jurij Solovij, and others) or Vovk's own paper cutouts.

Important for the author is a religious perception of the world and art. Works of the author are filled with biblical imagery and symbols. But there is also a pantheistic motives as a writer loves nature and she often makes alive natural phenomena. The basis of Vira Vovk's texts and her life philosophy are the love to all sublunary and sacrifice at the same time.

The article deals with Vira Vovk's the short stories analyzed in the perspective of synthesis of arts. It was shown that the correlation between formal and content components (the connecting idea of beauty of nature and human soul, motifs of synthesis of arts, intertextual elements).

The leading authorship of the author is art, nature, history, religion. The works and characters of art, which have a direct relation to art, are as real for it as natural phenomena, as historical figures, as ordinary things that exist in everyday life. The perception of life, history, everything around, as art is the true vocation of the author. The writer is an eternal pilgrim, a traveler through the centuries, country, culture, and because of this the author has intense architectural impressions from the country, the city, not separated from the image of people who inhabit them. Therefore, we can conclude that the prose works of Vera Vovk are versatile and organically complement her poetic works.

Key words: Vira Vovk's works, artistic synthesis, short stories, metaphor, idiostyle, poetical syntax.

Sluhenska Ruslana – Candidate of pedagogical sciences, lecturer of the Department of internal medicine, physical rehabil-

itation and sports medicine Higher Educational Establishment of Ukraine „Bukovinian State Medical University”. Scientific interests of the author are the following: pedagogy of higher education, philology. The scientist is the author of over 20 scientific articles.

Слухенська Руслана – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри внутрішньої медицини, фізичної реабілітації та спортивної медицини Вищого державного навчального закладу України „Буковинський державний медичний університет”. Коло наукових інтересів: педагогіка вищої школи, філологія. Автор більше 20 наукових статей.

Вилка Лідія – старший викладач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет». Співавтор підручника та колективної монографії, автор понад 70 праць наукового та навчально-методичного характеру. Коло наукових інтересів: інтерактивні технології викладання української мови як іноземної, українознавство в системі вищої освіти.

Vylka Lydia – senior lecturer of the department of department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University". Co-author of the textbook and collective monograph, the author of over 70 scientific papers and educational articles. Research Interests: interactive technologies of Ukrainian language teaching, Ukrainian studies in higher education, foreign students'

Received: 12.04.2017

Advance Access Published: June, 2017

© R. Sluhenska, L. Vylka, 2017